

værende situation, hvor sovjetiske kamptropper er den væsentligste kraft i bekæmpelsen af modstandsbevægelsen, og hvor Sovjet tilsyneladende har indsat specialstyrker til bekæmpelse af oprør. På den anden side er oprørernes taktik den klassiske guerilla-taktik med bagholdsangreb og små træfninger. Forfatterne viser med eksempler, hvordan der er stor forskel på modstandsgruppernes effektivitet. Nogle er i stand til at optræde som egentlige udfordringer til de sovjetiske styrker, mens andres aktioner stort set er uden effekt.

I det afsluttende kapitel prøver forfatterne at trække de store linier om omkring invasionen i Afghanistan. Essensen af diskussionen er, at Sovjetunionen vil være væsentligt styrket i det mellemøstlige område, og dermed i hele verden, hvis det lykkes at pacificere Afghanistan. Da det er i stort set alle andres interesse at forhindre en sådan sovjetisk styrkelse, er det afgørende vigtigt for såvel USA som for de mellemøstlige lande at styrke den afghanske modstandsbevægelse mens tid er. Afsnittet bliver således en meget policy-orienteret diskussion af først og fremmest USAs muligheder i denne forbindelse, en diskussion som - selvfølgelig - er meget præget af forfatternes eget ståsted på den afghanske modstandsbevægelses side.

Min vurdering af bogen som helhed er, at den er en rimelig og også aktuel indføring i Afghanistan-problematikken. Den kommer rundt ved de fleste aspekter på rimelig vis, herunder de spørgsmål, jeg nævnte indledningsvis. Sin største styrke og samtidig største svaghed har den i den meget grundige gennemgang af modstandskampen. Styrke fordi man faktisk får meget at vide om kampens forløb, svaghed fordi det gør, at man må sige, at bogen primært henvender sig til folk, der specielt er interesserede i det aspekt af problemet, der hedder modstandskampens organisering og forløb.

Edmund Bengtsson

Finn Valentin, Fordelingen af påvirkningsmuligheder. Arbejdsnotat 14, København: Lavindkomstkommissionen, 1980, 249 s., 20,00 kr.

Lavindkomstkommissionens publikationer har hidtil været koncentreret om økonomiske og økonomisk-sociologiske problemer. I denne rapport udvides perspektivet til forskellige magtforhold, der har konsekvenser for levevilkårene og velfærdsfordelingen. Finn Valentin samler sin fremstilling om to hovedområder, påvirkningsmuligheder inden for arbejdslivet og i relation til det politiske system, og han opsummerer en række nyere danske undersøgelser på disse områder. Valentin har sat sig grundigt ind i materialet og søger at samle de spredte empiriske brikker til et helhedsbillede af nogle centrale fordelinger på input-siden af systemerne.

værende situation, hvor sovjetiske kamptropper er den væsentligste kraft i bekæmpelsen af modstandsbevægelsen, og hvor Sovjet tilsyneladende har indsat specialstyrker til bekæmpelse af oprør. På den anden side er oprørernes taktik den klassiske guerilla-taktik med bagholdsangreb og små træfninger. Forfatterne viser med eksempler, hvordan der er stor forskel på modstandsgruppernes effektivitet. Nogle er i stand til at optræde som egentlige udfordringer til de sovjetiske styrker, mens andres aktioner stort set er uden effekt.

I det afsluttende kapitel prøver forfatterne at trække de store linier om omkring invasionen i Afghanistan. Essensen af diskussionen er, at Sovjetunionen vil være væsentligt styrket i det mellemøstlige område, og dermed i hele verden, hvis det lykkes at pacificere Afghanistan. Da det er i stort set alle andres interesse at forhindre en sådan sovjetisk styrkelse, er det afgørende vigtigt for såvel USA som for de mellemøstlige lande at styrke den afghanske modstandsbevægelse mens tid er. Afsnittet bliver således en meget policy-orienteret diskussion af først og fremmest USAs muligheder i denne forbindelse, en diskussion som - selvfølgelig - er meget præget af forfatternes eget ståsted på den afghanske modstandsbevægelses side.

Min vurdering af bogen som helhed er, at den er en rimelig og også aktuel indføring i Afghanistan-problematikken. Den kommer rundt ved de fleste aspekter på rimelig vis, herunder de spørgsmål, jeg nævnte indledningsvis. Sin største styrke og samtidig største svaghed har den i den meget grundige gennemgang af modstandskampen. Styrke fordi man faktisk får meget at vide om kampens forløb, svaghed fordi det gør, at man må sige, at bogen primært henvender sig til folk, der specielt er interesserede i det aspekt af problemet, der hedder modstandskampens organisering og forløb.

Edmund Bengtsson

Finn Valentin, Fordelingen af påvirkningsmuligheder. Arbejdsnotat 14, København: Lavindkomstkommissionen, 1980, 249 s., 20,00 kr.

Lavindkomstkommissionens publikationer har hidtil været koncentreret om økonomiske og økonomisk-sociologiske problemer. I denne rapport udvides perspektivet til forskellige magtforhold, der har konsekvenser for levevilkårene og velfærdsfordelingen. Finn Valentin samler sin fremstilling om to hovedområder, påvirkningsmuligheder inden for arbejdslivet og i relation til det politiske system, og han opsummerer en række nyere danske undersøgelser på disse områder. Valentin har sat sig grundigt ind i materialet og søger at samle de spredte empiriske brikker til et helhedsbillede af nogle centrale fordelinger på input-siden af systemerne.

Betragtet som "offentlig betænkning" repræsenterer rapporten et vigtigt bidrag til fornyelse af genren. Ikke mindst fordi den søger at systematisere og gennemlyse materialet ved hjælp af en generel teoretisk model. De teoretiske præmisser diskuteres i rapportens bilag om "Magtteorien og rapportens begrebsapparat" (s. 216-242). Her diskuteres først de magtbegreber som er udviklet i forbindelse med den svenske levekårsundersøgelse og den norske "maktutredning". Finn Valentin finder at det svenske begreb om "politiske ressourcer" og den norske "nyttemodel" er for snævre som udgangspunkt for en makroskopisk orienteret magtanalyse. De kan dog indgå som komponenter i en mere generel magtmodel, der starter med samfundets sociale system:

Det er det sociale system, der definerer ressourcer som magtressourcer, og som definerer den adgang, som forskellige positioner har til sådanne magtressourcer (...). Og det primære kendetegn ved magtphenomener - i hvert fald det, der primært gør dem interessante i samfundsvidenskabelig sammenhæng - er deres betydning for fordelingen af knappe goder (p. 227).

I det følgende knyttes magtressourcer og magtudøvelse til fire samfundsmæssige subsystemer: det økonomiske system, det organisatoriske system, det ideologiske system og det institutionelle system (det sidste omfatter politiske organer i bred forstand, herunder også forskellige organer i arbejdslivet). Systemerne defineres som analytiske enheder, på linie med sociologiske opfattelser af begrebet "institution". Disse fire systemer repræsenterer fire forskellige magtformer, der ikke kan reduceres til én grundtype.

En central pointe er, at man i konkrete strukturer vil finde kombinationer af magtformer, for eksempel i økonomiske interesseorganisationer, der kombinerer alle fire former. En anden central pointe er, at én position inden for én magtform under visse betingelser kan konverteres til en anden magtform. Det sidste moment er af stor betydning ved analyser af politiske strukturer og processer. Den teoretiske fremstilling afsluttes med et kort - alt for kort - afsnit om magtanalyser på makro- og mikroniveau. Emnet er særdeles vigtigt for dynamiske analyser af institutionalisering, og det dukker op i flere sammenhænge i rapporten.

Rapporten falder i to hoveddele. Den første del behandler magt- og indflydelsesforhold i arbejdslivet. Her diskuteres arbejdets organisering, styringsforhold, jobautonomi under nye ledelsesformer, arbejdspladsens institutioner og den faglige organisationsgrad. Udgangspunktet er en konfliktmodel for kapital kontra arbejde, hvor kapitalen definatorisk har overmagten gennem dispositionsretten over kapitalen og den organisatoriske magt til at lede og fordele arbejdet. Denne fundamentale asymmetri i forholdet genspejles i arbejdets organisering og styringen af arbejdsfunktionerne, særlig i dele af storindustrien. Her trækker Valentin blandt andet på Bravermans analyse i Labor and monopoly capital. Om

nye ledelsesformer og jobautonomi kan reducere eller ophæve afmagten og fremmedgørelsen, betragtes som tvivlsomt, og det vil mange organisationsforskere være enige med Finn Valentin i. At automation ofte fører til nye og mere fleksible organisationsformer, berøres kun meget kort.

Mere problematisk er nok analysen af de forskellige institutionelle magtformer i arbejdslivet: tillidsmandsinstitutionen, samarbejdsudvalgene, sikkerhedsorganisationen og repræsentationen i bestyrelser. Valentin giver en sober fremstilling af de vigtigste danske undersøgelser og konkluderer - også med støtte i forskellige udenlandske undersøgelser - at der er ganske betydelige variationer i det indflydelsesmønster som tegner sig:

En stærk faglig organisering og et højt kvalifikationsniveau er betydningsfulde forudsætninger for, at lønmodtagere kan opnå indflydelse gennem et institutionssystem af den foreliggende type. Dette fører til, at netop de grupper - de ikke-faglærte, de lavtlønnede, kvinderne - der på forhånd er dårligst stillet indflydelsesmæssigt, også vanskeligt kan udnytte institutionssystemet til at forbedre deres indflydelse (p. 86).

Her bør nok tilføjes, (1) at de forskellige fagforbund har vist en stigende interesse for disse problemer, og (2) at det tager tid før nye organer kommer til at virke efter hensigten. At de i lange perioder udnyttes først og fremmest af de stærke grupper, er ikke overraskende. Det samme mønster tegner sig på læreanstalterne i forbindelse med styrelsesloven, hvor en lektorundersøgelse formentlig ville give helt andre resultater end en TAP-undersøgelse. Jeg synes, at Valentin i konklusionerne lægger for stor vægt på vanskelighederne i institutionssystemet i forhold til de læringsprocesser, som er igang. En svaghed ved Valentins behandling af arbejdslivet er, at han smutter uden om arbejderforholdene i den offentlige sektor, hvor en stor andel af arbejdsstyrken befinder sig. Det skyldes måske, at sektoren vanskeligt kan analyseres på grundlag af de samme konfliktpræmisser som for den private sektor.

Rapportens anden hoveddel behandler "Magtressourcer og det politiske system". Hovedproblemet er her, om uligheder i økonomiske organisatoriske og ideologiske ressourcer bliver systematisk konverteret til uligheder i politiske ressourcer. Valentin går ud fra, at det repræsentative demokrati bygger på to idealprincipper: (1) borgerne skal have ligelig adgang til at påvirke det politiske system, og (2) den politiske magt skal være uafhængig af de øvrige magtformer. Det kan diskuteres om dette er et særlig frugtbart udgangspunkt for en analyse, konklusionen må blive, at systemet ikke holder mål.

Finn Valentin gennemgår den "korporative" magtorganisering, nærdemokratiske organer og aktiviteter, valgdeltagelse samt borgerens forhold til forvaltningen. På alle disse områder konstateres mange uligheder. Det "korporative" system gi-

ver en klar fortrinsstilling til grupper i produktionen, det paritetiske system medfører alvorlige skævheder i repræsentationen, nærdemokratiske organer bruges af de ressourcestærke grupper, mange vælgere har svage forudsætninger for at udnytte valgretten rationelt, mange borgere har store problemer i klientrollen. En hovedkonklusion er, at det politiske system indgår blandt de årsagsfaktorer, der danner og reproducerer uligheden i samfundet (p. 205). Det rammer særligt følgende kategorier: lavtuddannede, lav placering i arbejdshierarkiet, de laveste indkomstgrupper, grupper uden tilknytning til arbejdsmarkedet, samt kvinderne. Her savnes en nuancering af billedet, der drejer sig til dels om meget heterogene kategorier.

I den teoretiske drøftelse lægger Valentin vægt på, at de kumulative uligheder giver små muligheder for politisk respons. Synspunktet er meget udbredt, men det kan også nuanceres. Det er ikke alle input-skævheder, der automatisk reproduceres via output, en række outputs bygger på tidligere beslutninger og har ofte stor træghed (det viser blandt andet nedskæringspolitikken). Der findes forskellige kompenserende mekanismer på mange politikområder, som store grupper stadig giver deres tilslutning til, og som har vigtige konsekvenser for de svagtstillede grupper. Her savnes et komparativt perspektiv i bogen.

Den største værdi ved bogen er, at den trækker en teoretisk linje gennem et omfattende empirisk materiale fra flere livsområder. Teorien er ikke særlig præcis, men den fungerer rimelig godt som fortolkningsramme. Der må konstateres nogle lakuner (den offentlige sektor, kompensatoriske mekanismer) og en del konklusioner er trukket meget hårdt op. Disse svagheder må ikke overskygge, at det drejer sig om et stimulerende oversigtsarbejde, som vil kunne bearbejdes til en værdifuld lærebog.

Egil Fivelsdal